

DEVIJANTNO PONAŠANJE MLADIH - PROBLEM POJEDINCA, ALI I ZAJEDNICE

Ovisničko ponašanje i ovisnost istaknuti su primjeri poremećaja u ponašanju

RAZGOVARAO: Bruno Sokele

Mladost, rast i odrastanje u pubertetu i adolescenciji karakteriziraju vrlo burne promjene u ponašanju. U tom dinamičnom razvojnem razdoblju mladi su skloni eksperimentirati s mnogim različitim ponašanjima, često devijantnim ili odstupajućim. O razlogu te pojave i na koji je način što više spriječiti rekao nam je Siniša Brlas, psiholog u Djelatnosti za prevenciju i izvanbolničko liječenje ovisnosti sa zaštitom mentalnog zdravlja Zavoda za javno zdravstvo "Sveti Rok" Virovitičko-podravskog županije.

- U tom dinamičnom razvojnem razdoblju mladi su skloni eksperimentirati s mnogim različitim ponašanjima, a to ih ponekad dovede u situacije koje mogu biti rizične za njihov rast i razvoj. Ponekad mladi krenu i stranputicama pa njihovo ponašanje odstupa od očekivanog i poželjnog te se onda govori o poremećajima u ponašanju. Takva ponašanja zovemo još i devijantnima, aberantnima, delinkventnima ili odstupajućima. Ponašanja su to kojima pojedinac dulje vrijeme ugrožava vlastito ili tuđe zdravlje, tjelesni integritet i imovinu. Takva ponašanja često imaju negativne posljedice na svakodnevno funkcioniranje pojedinca, ali i osoba u njegovom bližem okruženju, članova obitelji i sl. Ovisničko ponašanje i ovisnost istaknuti su primjeri poremećaja u ponašanju. Poremećaji u ponašanju podskupina su nadređene kategorije problema u ponašanju. Najčešći razlozi zbog kojih mladi manifestiraju poremećaje u ponašanju su utjecaji vršnjaka koji se isto tako ponašaju, mladi se u želji da se uklupe pod socijalnim pritiskom skupine počnu ponašati kao i ostali članovi skupine kojoj žele pripadati, često se ne obazirući na rizike i opasnosti, zatim disfunkcionalne obitelji u kojima nije bilo dovoljno pozitivnih modela od strane odraslih s kojima bi se djeca mogla identificirati i od kojih bi mogli naučiti što je ispravno, a što nije, te na koncu psihološki razlozi zbog kojih je pojedincima tijekom njihova razvoja bilo teško naučiti pozitivne oblike ponašanja.

Koji je značaj kućnog i školskog odgoja na ponašanje mladih?

- Obitelj je primarna zajednica mladom čovjeku, prvo i temeljno mjesto na kojemu uči prosocijalne oblike ponašanja. Teškoća nastaje kada je ta obitelj nefunkcionalna, narušenih međuljudskih odnosa i skromnih odgojnih mogućnosti odraslih u obitelji, ili obitelji čak niti nema. Tada obično institucije preuzimaju brigu o odgoju mladog čovjeka, ali institucije nikada ne mogu u potpunosti zamijeniti obitelj. Škola je svakako jedan od važnih činitelja u odgojnom

djelovanju, ali ne može zamijeniti modele koji su u liku roditelja ili staratelja za dijete najvažniji. Jer, dijete uči po modelu; jednom od najvažnijih oblika socijalnog učenja prema kojemu stavove i ponašanja odraslih mladi preuzimaju kao svoja vlastita. Ako su ovi stavovi i ponašanja odraslih u djetetovu okruženju neadekvatni, neprimjereni i štetni, tada će i dijete od takvih odraslih vrlo vjerojatno naučiti negativna i štetna ponašanja.

Kako spriječiti devijantno ponašanje mladih?

- Neprimjereni oblici ponašanja kod mladih mogu se u velikoj mjeri spriječiti pravovremenim preventivnim djelovanjem, dakle ciljano usmjerenim pozitivnim odgojnim djelovanjem još u fazi kada nije došlo do problema u ponašanju. Ovo se djelovanje temelji na razvoju samopoštovanja kod mladih i vježbanju socijalnih vještina i usmjerenom je svim mladim ljudima. Za one koji ipak počnu ispoljavati neprimjerene oblike ponašanja jako je važno da odrasli na vrijeme, dakle što ranije, uoče odstupajuća ponašanja kod mladih i da se poduzmu sve korisne, a ponekad i stručne radnje kako bi se spriječilo daljnje ispoljavanje neprimjerenih oblika ponašanja kod mladih koji takva ponašanja započinju ispoljavati. Dakle, kao i u svemu ostalom, „bolje je spriječiti nego liječiti“, ali ako do problema i dođe, institucije imaju dovoljno stručnjaka i stručnih mogućnosti na raspolaganju uhvatiti se u koštac s problemom, a kako bi se pomoglo u promjeni nepoželjnih oblika ponašanja pojedinaca.

Što pri tome može učiniti zajednica?

- Zajednica u kojoj mladi žive mora biti sigurno mjesto za mlade koje će im pomoći da razviju svoje potencijale. Važno je da mladi ljudi budu aktivni u zajednici, da se povežu s njom i da se osjećaju kao dio zajednice. Osjećaj pripadnosti toj velikoj skupini osnažit će mlade u kreativnim i konstruktivnim ponašanjima i vrlo je dobar zaštitni

činitelj u njihovu rastu i razvoju. Mladi moraju moći u zajednici ostvariti svoje osnovne potrebe; za sigurnošću, nesputanim rastom i razvojem, igrom, školovanjem, zdravljem i svekolikom pomoći ako im pomoć zatreba. Zajednica koja ne brine o mladima imat će problema s njihovim buntom koji je odraz nezadovoljstva, a iz svega toga regrutirat će se i skupine nezadovoljnika koji će „prijeći granicu“ i svoje frustracije iskazivati na grub, nasilan i neprimjeren način.

Kakva su vaša iskustva u radu s mladima?

- Mladi ljudi većinom jako dobro reagiraju na pažnju koja im se posvećuje. Ako odrasli pokazuju interes za stavove mladih prema različitim životnim pitanjima, ako uzimaju u obzir njihove prijedloge kao vrijedne i korisne, ako mlade uključuju u donošenje odluka, kao što je to slučaj s tzv. Savjetima mladih u zajednici, onda će u mladima pobuditi pozitivne emocije i pozitivna i konstruktivna ponašanja. Najčešće je dovoljno samo biti podrška i poticaj mladima, dati im na vrijeme korisne informacije pa da se kod mladih potakne motivacija za uključivanjem u kreativne aktivnosti i programe. Primjer za to je projekt koji se pod nazivom "Iskoristi dan u Virovitičko-podravskoj županiji" već godinama provodi u našoj županiji. Temelji se na rezultatima istraživanja koje je deset godina za redom provodilo Povjerenstvo za suzbijanje bolesti ovisnosti Virovitičko-podravskog županije u suradnji sa stručnjacima Zavoda za javno zdravstvo "Sveti Rok" Virovitičko-podravskog županije u svim školama naše županije. Ovo je jedinstveni vodič ove vrste u Republici Hrvatskoj, a u realizaciji ideje već godinama motivirano pomažu i učenici i voditelji školskih preventivnih programa u odgojno-obrazovnim ustanovama u Virovitičko-podravskoj županiji. Od prošle godine javnim pozivom u izradu dopunjenog izdanja uključena je i šira javnost u našoj županiji. Vodič će ove godine imati osmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje i namijenjen je svima, a bit će besplatno podijeljen učenicima sedmog razreda osnovnih škola u Virovitičko-podravskoj županiji i u elektronskom obliku dostupan svima ostalima. To je primjer kako se aktivnim nastojanjima koja su u zajednici usmjerena prevenciji rizičnih ponašanja kod mladih mogu postići željeni učinci u zaštiti zdravlja mladih upravo njihovim osobnim uključivanjem, te tako u značajnoj mjeri spriječiti ispoljavanje rizičnih, neprimjerenih i potencijalno štetnih ponašanja mladih - rekao nam je psiholog Siniša Brlas.

Javni poziv za sudjelovanje u izradi vodiča o slobodnom vremenu mladih

U Virovitičko-podravskoj županiji već se godinama provodi projekt "Iskoristi dan u Virovitičko-podravskoj županiji" usmjeren pomoći mladima u organizaciji slobodnog vremena. Istraživanja koja su od školske godine 2004./05. sustavno provedena u školama u našoj županiji ukazala su na potrebu pomoći mladima u organizaciji slobodnog vremena. Stoga je i pokrenut ovaj projekt unutar kojega je najvažniji dio izdavanje i podjela mladima (učenicima) vodiča za pomoć u osmišljavanju slobodnog vremena djece i mladih pod nazivom "Iskoristi dan u Virovitičko-podravskoj županiji".

Do sada je učenicima podijeljeno sedam izmijenjenih i dopunjenih izdanja tog vodiča koji nastaje tako da se svake godine ažuriraju podaci o sportskim, društvenim, vjerskim i inim sadržajima koji su u općinama i gradovima naše županije dostupni mladima i njima su primjereni. Ove godine u pripremi je osmo, izmijenjeno i dopunjeno izdanje vodiča. Izdavač Zavod za javno zdravstvo "Sveti Rok" Virovitičko-podravskog županije i ove je godine odlučio pozvati zainteresiranu javnost, dakle pojedince, udruge i ustanove, da svojim prijedlozima doprinesu novome izdanju. Svi zainteresirani pozivaju se pregledati posljednje (prošlogodišnje) izdanje vodiča koje je dostupno na www.zzjzvpz.hr te svoje prijedloge za izmjenama i dopunama u tekstualnom i slikovnom obliku dostaviti na adresu elektroničke pošte iskoristidanuvpz@zzjzvpz.hr. Posebno se pozivaju sudionici koji su već zastupljeni u vodiču da pregledaju podatke koji se na njih odnose. Krajnji rok za dostavu prijedloga je 10. studenog 2016. godine. Autori publikacije pregledat će pristigle prijedloge i odlučiti o primjerenosti njihovog uvrštavanja u vodič. Vodič će biti objavljen do kraja 2016. godine.